

Doporučené postupy pro identifikaci a řešení problému užívání návykových látek a poruch spojených s užíváním návykových látek v těhotenství

Lenka Štastná

e-mail | lenka.stastna@lf1.cuni.cz

Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Klinika adiktologie

„Užívání alkoholu, nelegálních drog a dalších psychoaktivních látek během těhotenství může způsobit matce i dítěti mnoho zdravotních a sociálních problémů. Pít alkoholu v těhotenství může vést ke vzniku fetálního alkoholového syndromu a mít další negativní dopady, např. spontánní potrat, narození mrtvého dítěte, nízká porodní hmotnost dítěte, předčasný porod nebo vrozené vady. Závislost na alkoholu a dalších návykových látkách může rovněž zásadním způsobem nepříznivě ovlivnit fungování jednotlivce v roli rodiče a životního partnera, může být původcem a spouštěčem genderově podmíněného a domácího násilí, a výrazně tak poznamenat fyzický, duševní a emoční vývoj dětí. Pro ženy, jejich partnery a další osoby žijící s nimi ve společné domácnosti může být těhotenství příležitostí ke změně jejich vzorců užívání alkoholu a dalších návykových látek. Zdravotníci, kteří o ženy s adiktologickými poruchami v době těhotenství pečují, musí být dobře obeznámeni s komplexností sociálních, duševních a fyzických problémů těchto žen, aby jim mohli během těhotenství i v poporodním období poskytnout adekvátní poradenství a podporu“ (Světová zdravotnická organizace, 2014, česky 2020).

Metodická příručka WHO „Doporučené postupy pro identifikaci a řešení problému užívání návykových látek a poruch spojených s užíváním návykových látek v těhotenství“, jejíž český překlad na konci roku 2020 vydala Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, vznikla právě jako vodítko pro všechny, kteří pečují o těhotné ženy a čerstvé matky užívající návykové látky nebo trpící nějakou poruchou spojenou s užíváním návykových látek. Pomocí příručky by měli být pracovníci schopni eliminovat zdravotní rizika hrozící nejen těmto ženám, ale také plodu či již narozenému dítěti.

Doporučené postupy pro identifikaci a řešení problému užívání návykových látek a poruch spojených s užíváním návykových látek v těhotenství

Metodická příručka

Světová zdravotnická organizace

Účelem doporučených postupů je předložit poskytovatelům zdravotní péče o ženy a jejich děti v době od početí do porodu, jakož i v poporodním období, odborné a výzkumem podložené informace, které jim mohou být vodítkem při identi-

fikaci a řešení problému užívání návykových látek a poruch spojených s užíváním návykových látek u těchto žen.

Doporučené postupy se zaměřují na šest oblastí:

1. Orientační vyšetření (screening) a krátká intervence zaměřené na rizikové a škodlivé užívání návykových látek v těhotenství.
2. Psychosociální intervence zaměřené na poruchy spojené s užíváním návykových látek v těhotenství.
3. Detoxifikace a odvykací programy zaměřené na závislosti na alkoholu a dalších návykových látkách v těhotenství.
4. Řešení závislosti (farmakoterapie/substituce a prevence relapsu při závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách v těhotenství).
5. Výživa dítěte (kojení a užívání návykových látek u matek).
6. Řešení abstinčního syndromu u dítěte, péče o děti vystavené alkoholu a dalším psychoaktivním látkám.

Doporučené postupy vycházejí z tematické rešerše relevantních vědeckých důkazů. Základním cílem vyhledávací strategie bylo najít všechny randomizované kontrolované studie (RCT) a systematické přehledy zaměřené na problematiku těhotných žen užívajících alkohol nebo drogy, následně je roztrždit do jednotlivých kategorií a fixovat pro další využití. Na základě rešerší bylo identifikováno přibližně 6 000 článků, které byly dále filtrovány podle názvu a abstraktu, následně pak celého (fulltextového) znění příspěvku. Celkem bylo identifikováno 93 relevantních článků a 33 randomizovaných kontrolovaných studií. Výsledky rešerše jsou prezentovány prostřednictvím profilů důkazů a tabulek GRADE (Grading of Recommendations, Assessment, Development), poté byla formulována finální doporučení. Doporučení jsou na základě přesvědčivosti vědeckých důkazů rozdělena na „silná“ a „podmíněná“.

Na všechna formulovaná doporučení lze vztáhnout určité základní principy:

1. Prevence jako priorita.
2. Zajištění přístupu k preventivní a léčebné péči.
3. Respektování svébytnosti pacientky.
4. Poskytování komplexní péče.
5. Ochrana proti diskriminaci a stigmatizaci.

Výše citovaná publikace tedy poskytuje doporučení pro péči o těhotné ženy, čerstvé matky užívající návykové látky nebo ty, které trpí nějakou poruchou spojenou s užíváním návykových látek. Formulovaná doporučení jsou založena na vědeckých důkazech a korespondují se současným stavem vědeckého poznání. Poskytují kvalitní praktická doporučení, o která se poskytovatelé zdravotní péče mohou opřít, případně také inspirovat.

Tento článek byl podpořen institucionálním programem podpory Progres č. Q06/LF1 a projektem programu OP-VVV (MŠMT) „Zvýšení kvality vzdělávání na UK a jeho relevance pro potřeby trhu práce“, č. projektu CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002362.

LITERATURA

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Doporučené postupy pro identifikaci a řešení problému užívání návykových látek a poruch spojených s užíváním návykových látek v těhotenství: Metodická příručka.* Světová zdravotnická organizace. 2014, český Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta. 2020. ISBN 978-80-905717-5-4.